

VIII. 4106; - 1935 VI. 24. - történeti - egyhangú;

XII. 6.337 - 1941. III. 14. - tételek - egyhangú;

6782. - 1942. VI. 2. - vegyes - szts. kiküld.

dekreum 1909. VIII. 7. ref.

avakim: útirat: 1162/41-42.

Rep: 1942. VII.

Teljesítéssel biztatói eredményeire még
elfogadom "egyhangú" jelzéssel.

S. 942 VII/1

Y. K. K. K.

Flora János

S. 1942 VII/3

Flora János

A HUNGÁRI K. KÖL. TISZA LEVELEZŐKÖZPONTJÁNAK
 JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARÁNAK

1146 1941/1942

Érk: 1942. évi június 30. n.

Érkeztetve: _____

Előzetes: _____

Birálótárs kiadatis;
 Dr. Székely Zoltán
 " Székely Gyula
 professor uratokat.

Debrecen, 1942. június 30. án

Székely Zoltán
 e. i. dekrétum

A KÉNYSZER, TÉVEDÉS ÉS MEGTÉVESZTÉS MINT
HÁZASSÁGKÖTÉS NÉL SZABAD BELEEGYEZÉST
KIZÁRÓ KÖRÜLMÉNYEK.

Irta:

Bonifai Lajos

/: Értekezés a magánjog köréből: /

A 2718

Néhány szó a házasságról és a házassági jogról.

Nagyon messze kellene visszamenni az emberiség történetébe, ha azt akarnók kutatni, hogy a férfi és a nő szoros, legbensőbb együttélése mikor lett jogilag szabályozott életközösséggé: azaz házassággá.- Tény azonban, hogy az emberi társadalomnak már régóta fontos intézménye a házasság, mely kiinduló pontja, alapja a családnak.-

Hogy mit kell értenünk házasság alatt, azt voltaképen minden népnél az ott uralkodó felfogás szerint kell eldöntenünk.- Ahol pl. a többnejűség van meg engedve, ott egy férfinak több nővel, ahol pedig csak egynejűség lehetsé-

ges, ott egyférfinak egy nővel létrejött legbensőbb életközössége egyik főismérve a házasságnak.-

A házassági jog minden népnél a sajátos szellem, a sajátos nemzeti felfogás szerint alakul ki.- A jogalkotó a családjog szabályozásánál azt, hogy az egyes családtagokat milyen erős érzelem fűzi egymáshoz, milyen az egyes családtagoknak az egymáshózi viszonya az erkölcsi felfogás szerint, hátrányok nélkül nem hagyhatja figyelmen kívül.- Ezért a most említett sajátos érzelmvilág, sajátos felfogás visszatükröződik a családjogban, így a házassági jogban is. Innen van azután, hogy míg a dologi és kötelmi jogok világában az egyes népek jogai közt a hasonlóság általános, addig a család és öröklési jog tekintetében nagy differenciálódást találunk.

Népünket mindig jellemezte a nőnek,

mint hűséges hitvestársnak a megbecsülése.- Sok etikai erőt magyaráz és fejez ki az a szó: "feleségem" /: a felem, felerészem szóból :/ A hitbér, mely a germánjogban az u.n. Morgengabe alakjában jelenik meg, mennyivel etikailag finomabb, gyengédebb a magyar jogban, ahol a hitbér a házassági hűség jutalma.- De ami páratlan, kiváló érdeme népünknek és ami a házassági viszony helyes felfogását mutatja az, hogy a mi jogunk sohasem ismerte a nőnek a férj hatalma alá vetettségét és a magyar jog éppen ezen szabadelvű felfogása következtében az egyetlen volt egész Európában és páratlan e tekintetben minden idők joga között.

Ha a házasság felbontásá³t nézzük, ott is megtaláljuk a házastársi kötelelességeit teljesítő nő jutalmát.- Ha a házasság felbontatik a férj hibájából, akkor a nem vétkes nő továbbra is viselheti férje nevét, aki őt újra férhezmenete-

léig továbbra is eltartani köteles.-

Bármilyen különbségek legyenek is azonban az egyes népek jogai között a házasság tekintetében, egy szempont mindenhol érvényesül; ez pedig az, hogy a házasság csak férfi és nő, tehát csak különböző nemű személyek között lehetséges.

A természet rendje is ugy hozza magával és a gyakorlati életben is azt látjuk, hogy egy férfi és egy nő szokta magát elhatározni arra, hogy ezután egymással szoros, legbensőbb életközösségben éljenek.- A házasságot újabb idő óta az állami jog szabályozza, de már e szabályozás előtt is a legtöbb egyházjog a felek pusztá megegyezését még nem tekintette házasságnak, hanem megkívánta, hogy a felek az életközösségre vonatkozó megegyezésüket, mely

lényegében nem más mint szerződés, megszabott formák közt az arra illetékes helyen kössék meg. Még inkább megkívánja ezt a jog, mely a férfi és nő közt létrejött legbensőbb életközösséget csak akkor tekinti házasságnak, ha a felek idevonatkozó szerződésüket meghatározott formák között az illetékes forum előtt kötötték meg.- A férfi és nő között csak az ily módon létesült legbensőbb életközösséget veszi a jog is szabályozás alá és tekinti házasságnak.-

A házasság tehát nálunk egy férfi és egy nő legbensőbb együttélésének az élet egész tartalmára kiterjedő jogilag szabályozott viszonya.- A házasság tehát mindenekelőtt jogviszony,- olyan viszony, melyet a jog szabályoz.- A férfi és nőnek olyan benső együttélése, legyen az bár akár a legszorosabb, melyet a jog nem szabályoz,

az lehet concubinatus, vagy akármi más, de nem házasság.

Házasságot csak egy férfi és egy nő, tehát mint fentebb is említettük csak két különböző nemű személy köthet és jogunkban sem a többnejűség, sem a többfűjűség megengedve nincs.-

Abból kiindulva, hogy az élet egész tartamára szóló legbensőbb életközösség, a házasságnak a házasfelek élete végéig kell tartania; a házasságot ily célzattal is kötik meg a felek, ezért elvileg az felbonthatatlan, miért is a jog csak kivételesen rendkívüli nyomós indokokból és méltánylást érdemlő esetekben engedi meg felbontását.-

Miután a jog előírja, hogy a felek az életközösségre vonatkozó megegyezésüket, mely

lényegében nem más mint szerződés, bár a többi szerződésektől kétségtelenül sok tekintetben eltérő,- meghatározott formák közt nyilvánítsák ki, a házasság jogi formákhoz kötött szerződés.

A házassági ügyekben régen az egyházjog volt az irányadó.- A reformációt megelőzőleg a kánonjog anyagi és eljárási szabályai voltak az irányadók.- A házasságot egyházi személyek előtt kellett megkötni, a házasság fennállása tekintetében pedig az egyházi bíróságok ítélkeztek. Mindez azonban az állam elismerésén nyugodott.

A reformáció után a vallásszabadság térhódításával lassanként érvényesüléshez jut a többi egyházak joga is, vegyes házasságokra vonatkozóan azonban továbbra is a kánonjog az irányadó. Ez az állapot egészen a múlt század végéig tartott és miután csak a zsidók állot-

tak polgári törvények alapján, házassági jogunkat nem kevesebb mint kilenc egyházi jog szabályozta, - ami különösen jogbiztonsági szempontból nem volt előnyös és sok inkonzekvenciára vezetett. - Ezt az állapotot szüntette meg a házassági törvényünk: az 1894 évi 31. tc., mely a különböző egyházi jogok helyébe egységes állami jogot teremtett és kötelezővé tette a polgári házasságot. - Polgárinak nevezzük szembe állítva az egyházi házassággal. - A szembeállítás eredményeképpen a polgári házassági rendszernek három formája lehet:

1. szükségképeni, mely az egyházi házassági rendszert fenntartja, de szükség esetén, ha pl. az egyház nem köti meg a házasságot valamely egyháziilag házassági akadálynak tekintendő ok miatt, akkor polgárilag megköthető a

házasság és a jog ezt érvényesnek tartja;

2. facultativ, mikor érvényesen köthető a házasság akár az egyik, akár a másik forum előtt;

3. kötelező, mely szerint csak az állami tisztviselő előtt kötött házasság az érvényes.- Ezen az állásponton van a mi jogunk is.

A házasság intézménye nem csak társadalmi, hanem az állami élet szempontjából is nagyjelentőségű.- A törvény intenciója ezért odairányul, hogy csak olyan házasságok jöjjenek létre, melyek a társadalmi és állami élet szempontjából kívánatosak,- és amelyek nem rejtenek veszélyt magukban a jövő generációra vonatkozólag.- Ezért az egyéni szabadságot a házasságkötés tekintetében bizonyos korlátok közé szorítja.- Annak, hogy olyanok is köthessenek házasságot,

kik a házasságra fizikailag vagy pszichikailag képtelenek, kik a házastársi kötelességeknek úgy sem tudnának eleget tenni, semmi értelme és célja nem volna, ezért a törvény az ilyeneknek a házasságkötést nem is engedi meg. De azt sem engedheti meg és nem is engedi meg a törvény, hogy olyan házasságok jöhessenek létre, melyekből egészséges nemzedék nem sarjadhat, melyek a tudomány megállapítása szerint csak beteges és tehetségtelen generáció létrejövetelére szolgálnának alapul és végső eredményben a faj hanyatlására vezetnének.- Ilyen eredménnyel járna rendszerint az igen közeli rokonok házassága, ezért a törvény azt nem is engedi meg.- Házasság nem csak jogi, de erkölcsi viszony is lévén, a jog azt nem engedheti meg, hogy olyanok is köthessenek egymással házasságot, akik közt a házassá-

ság erkölcstelen volna. Aki házasságban él és ennek dacára újabb házasságot köt, az már, különösen ha a fennálló házasságról mind a két félnek tudomása van, erkölcstelen viszony lesz és így ezt a jog meg nem engedi.

Ezek az okok indították a törvényhozást arra, hogy bizonyos személyeknek a házasságkötést ne engedje meg.- Hogy milyen okokból nem lehet a házasságot érvényesen kötni, azt a törvény taxative felsorolja.- Ezek az okok vagy olyanok, hogy fennforgásuk esetén egyáltalában hiányzik a jogképesség érvényesen házasságot köthetni vagy pedig olyanok, hogy csak az a képesség hiányzik, hogy a felek egymással köthessenek házasságot.- Az apa pl. nagykoru leányával nem köthet házasságot, egyébiránt azonban mással ha az apa özvegy: mindegyik köthet házasságot. A 12

éven aluli nemcsak a másik féellel, hanem egyáltalában senkivel nem köthet házasságot. Nem köthet senkivel sem házasságot a fejletlen korusem.-

Vannak tehát olyan körülmények, melyek utjában állanak annak, hogy a házasság érvényesen jöhessen létre, ezek az ún. házassági akadályok. Ha ilyen akadály forog fenn, az a házasság semmisségét vagy megtámadhatóságát, tehát a házasság érvénytelenségét vonja maga után.

De vannak olyan körülmények is, melyeknek fennforgása esetén, mivel ethikai, társadalmi vagy állami érdekek nem feltétlenül követelik, a megkötött házasság nem lesz ugyan érvénytelen, de a felekre vagy legalább is a vétkes félre büntetést von maga után.- Ezeket is akadályoknak szoktuk nevezni, mert akadályt gör-

ditenek a házasságkötés útjában és az anyakönyvvezető, ha ilyen akadályról van ~~is~~ tudomása, a feleket nem adhatja össze, hacsak a törvény szigorú büntetésének nem akarja kitenni magát.- Ellentétben azonban az előbbi akadályokkal, melyeket bontó akadálynak szokás nevezni, ezen akadályokat tiltó akadályoknak nevezzük.- Megítélésünk szerint a bontó akadály elnevezés nem szerencsés, mert félreértésre adhat okot. A "bontó" jelző ugyanis arra enged következtetni, hogy az akadály fennforgása esetén is érvényesen létrejönne a házasság, melyet utóbb azután felbonthatna.- Ugy tűnik fel tehát, mintha érvényesen létrejött házasság felbontásáról lenne szó, holott ezen akadály fennforgása esetén a házasság valósággal létre sem jön, érvénytelen, miként a kellékhianyosságban szenvedő jogügylet. Ezért

helyesebb volna ezen akadályokat megkülönböztetésül a tiltó akadályoktól nem bontó, hanem inkább érvénytelenítő akadályoknak nevezni.

A házasság, mint említettük szerződés, és így megkötésének ép úgy meg vannak a maga feltételei, mint bármely más jogügyletnek.- Ezek az alaki és anyagi kellékek.- Ha ezen alaki és anyagi kellékeknek minősülő törvényben megállapított feltételek valamelyike hiányzik, az ok lehet a házasság ügyleti érvénytelenségének a megállapítására.

Az alaki kellékekkel szerény értekezésünkben nem kívánunk foglalkozni. Csupán csak megemlítjük, hogy a törvény szerint: "Oly kötés, mely nem polgári tisztviselő előtt kötött, semmi vonatkozásban nem tekintetik házasságnak" /: matrimonium non existens:/. Ilyen esetben

nem csak hogy nem jön létre házasság, hanem még olyasvalami sem, ami legalább a házasság látszatát bírná.- Kivételnek az alól csak az esetben van helye, ha a közhiedelem polgári tisztviselőnek tartotta azt, ki előtt a házasságot kötötték, de ez esetben is csak akkor, ha a feleknek az ellenkezőről nem volt tudomásuk.-

Sokan a házasság ügyleti érvénytelenségét előidéző okokat is a házassági bontó akadályok közzé sorozzák, aminek oka az, hogy a házasságkötésnél fennforgó kellékhányosság is megtámadhatóvá teszi a házasságot és így alapul szolgálhat a házasság érvénytelenítésére.- Ezen kívül a megtámadási lehetőség itt is határidőhöz van kötve.- Mindezen hasonlóságok azonban még nem elegendők arra, hogy a házasság kötésénél esetleg fennforgó ügyleti kellékhányokat a házassági a-

akadályokkal azonosítsuk.-

Bontó akadályok esetén mint említettük, hiányzik a jogképesség a feleknél legalább is arra, hogy egymással házasságot köthessenek. A házassági ügylet érvénytelenségét eredményező okoknál azonban nem a felek jogképességének hiányáról van szó, azokban meg van a jogképesség egymással házasságot kötni,- hanem egészen másról.- Vannak ugyanis olyan körülmények, melyek magával a házassági jogügylettel kapcsolatban merülnek fel - és mint általában a jogügyletnél - a házasságnál is megtámadhatóságot és ennek folytán érvénytelenséget vonhatnak maguk után.- Ilyen körülmények az akaratnyilvánítás befolyásolása, vagy a tévedés, megtévesztés. Mindezen körülmények nem nevezhetők akadályoknak, nem állják útját a házasság megkötésének,

sőt az egyébként érvényesen megköthető házasság megkötésével kapcsolatban merülnek fel.- Más dolog ugyanis az, mikor a szerződőképesség hiányzik és ismét más dolog az, mikor nem a szerződőképesség hiányzik, hanem a szerződés megkötése alkalmával merülnek fel ügyleti hiányosságok.- Míg a megtámadhatóságot eredményező akadályok általában fennállnak, tekintet nélkül arra, hogy a felek megkísérlik-e a házasság megkötését, addig ezen megtámadhatási okok csak az egyébként érvényesen megköthető házasság megkötésével merülnek fel magában az ügyletkötésben.-

Lehetnek tehát olyan körülmények, melyek anélkül, hogy házassági akadályok lennének, a házasság semmisségét eredményezhetik,- vagy legalább is megtámadhatóvá teszik a házasságot.- A házasság ügyleti érvénytelenségé-

gét előidéző okoknál ilyen körülményekről van szó.-

A törvény nagy súlyt helyez a házasságkötés alaki és anyagi kellékeinek a betartására.- Szerény értekezésünkben az utóbbival kívánunk foglalkozni és látni fogjuk, hogy ha a házasság megkötése alkalmával anyagi kellék tekintetében merül fel hiányosság, az a házasság megtámadhatóságát vonja maga után.-

I. Fejezet.

A kényszer, mint szabad beleegyezést kizáró

ok.-

A házasságkötés anyagi kellékei közül a törvény különösen súlyt helyez arra, hogy a házasság a felek szabad beleegyezésével jöjjön létre. A törvény 38. §-a szerint: "A házasságkötéshez a házasulók szabad beleegyezése szükséges. Kényszer, tévedés és megtévesztés kizárja a szabad beleegyezést".-

A házasság csak akkor érheti el a tulajdonképeni célját, ha az a felek akaratából jön létre, csak így szolgál az mind a két fél előnyére.- Ezért mondja ki a törvény már mindjárt az 1. §-ában, hogy "az eljegyzésből nem szárna-

hatik kereseti jog a házasság megkötésére" továbbá " bármely teljesítés kikötése arra az esetre, ha a jegyesek a házasságot meg nem kötik, semmis".- Az eljegyzésből kereseti jog engedése vagy a házasság meg nem kötése esetén bírság fizetése könnyen arra bírhatná a vagyon-talan felet, hogy akarata ellenére vagyoni rom-lását elkerülendő a házasságot mégis megkösse.

Általában mindaz, ami az akarat tekintetében a jogügyletkez megkivántatik, a házassági ügyletnél is megáll, mégis, tekintettel a házasság sui generis voltára,- a törvény külön szól a kényszer, a tévedés és a megtévesztés eseteiről.

Kétségtelen, hogy kényszer esetén szabad beleegyezésről nem beszélhetünk és a törvény 53.§-a szerint: "Megtámadható a házasság

ság kényszer miatt, ha azt valamelyik házaspár fenyegetéssel előidézett alapos félelem következtében kötötte".

A kényszer lehet fizikai /: vis absolute:/ vagy lelki kényszer /: vis compulsiva:/.

Fizikai kényszer az anyakönyvezető előtt nem fordulhat elő, mert azt az anyakönyvezető rögtön észlelné és ez esetben a feleket nem adná össze.-

Vis compulsiva azonban gyakran fordul elő és miután az anyakönyvezető legtöbbször nem tudja észlelni, hogy milyen okok késztették a feleket a házassági nyilatkozat megtételére, a feleket összeadja.- Természetes, ha valamilyen módon tudomására jut, hogy valamelyik fél a házassági nyilatkozatát csak kényszer folytán teszi meg, a felek összeadását meg kell tagadnia.-

A vis compulsivát előidéző körül-

mény lehet a házasságkötést megelőzően alkalmazott oly fizikai erőszak vagy fenyegetés, mely alkalmas arra, hogy alapos félelmet keltsen és a szabad elhatározást korlátozza.-

Miután a szabad akarat hiányzik akkor is, ha a kényszer nem a másik féltől származik, sőt hiányzik akkor is, ha arról a másik fél nem is tudott, teljesen irrelevans, hogy a kényszer alkalmazása kitől származik, származhat tehát az akár a kényszerített szülejétől is.- Megemlíteni kívánjuk azonban, hogy engedés, megadás a szülői akarattal szemben még nem jelenti oly kényszer fennforgását, mely alkalmas volna a házasság érvénytelenítésére.- Ha azonban a szülői akaratnak fenyegetéssel vagy erőszak alkalmazásával adnak nyomatékot, akkor már ilyen kényszerről van szó.- Kényszer

forog fenn pl. mint azt a Curiának 886/1902 sz. határozata mondja, a 16 éves leánynak házasságra kényszerítés céljából való zárvatartása esetén.- Ellenben nem vonható ide a 4423/1898 sz. határozat szerint a fejlettkorunak kitagadásával vagy a házból való kiutasításával megfenyegetése a szülő részéről.-

A kényszernek olyannak kell lenni, hogy alapos félelmet idézzon elő és a félelmet éppen a kényszer idézze elő.- Ha valaki félt ugyan házasságot kötni, de arra senkisék kényszerítette, nem lehet kényszerről beszélni.- Nem lehet kényszerről beszélni akkor sem, ha kényszer alkalmazása fennforog ugyan, de a fél nem ettől, hanem mástól való félelmében kötötte meg a házasságot.-

Miután a kényszerítés bárkitől szár-

mazhat, természetesen előfordulhat az is, hogy mind a két felet kényszerítették a házasságra.- Kényszer hatása alatt létrejött házasságnál tehát hiányzik legalább is az egyik félben, de hiányozhat mind a két félben is az akarat egymással házasságot kötni.- Hogy mégis az ilyen módon létrejött házasság megtámadását a jog kizárólag a kényszerített félre, illetve a felekre bizza, annak oka az, hogy az életben sokszor előfordul, hogy a kényszer hatása alatt megkötött házasságból is harmonikus élet fakad.- Ez az oka annak, hogy a házasságot csak a kényszerített fél támadhatja meg, természetes, ha mind a két felet kényszerítették, mind a két félnek meg van az a joga.-

Hogy visszaélésnek eleje vétessék, a törvény a házasság megtámadására záros határidőt tűz ki, mely egy év.- Miután pedig kényszer

nemcsak a házasság megkötésére vonatkozólag, hanem a tekintetben is fennállhat, hogy a kényszerített a házasságot folytassa és a házasságot meg ne támadja, a megtámadásra megszabott 1 évi határidő attól a naptól számítódik, mikor a kényszerített a kényszer alól felszabadult.-

II. Fejezet.

A tévedés, mint szabad beleegyezést kizáró
ok.

Tévedés esetén más akaratot nyilvánítunk ~~hisz~~, mint ami a lelkünkben van; a nyilatkozat nem fedi az akaratot, ellentmondás van a valóságos és a nyilvánított akaratkijelentés között.- Tévedésnél is a házasságkötési akarat hiánya vagy hiányossága forog fenn, amennyiben nem a valódi akaratot, hanem tévedés következtében más akaratot nyilvánított ki a házasuló s így öntudatlan eltérés van a kijelentés és a valódi akarat között.-

Bármilyen okozta is a tévedést, a szabad akarat hiánya egyformán fennáll, ennél fog-

va az, hogy a tévedést mi okozta, vagy hogy menthető-e vagy nem, közömbös.-

Azonban a tévedésnek ahhoz, hogy a házasság érvénytelenítésére okul szolgálhasson, lényegesnek kell lennie.- A házasságkötés komolyságát, méltóságát veszélyeztetné az, ha lényegtelen tévedések miatt megtámadható volna.- Hogy milyen tévedések tekinthetők lényegesnek, vagyis olyanoknak, melyek méltán okul szolgálhatnak a házasságkötés megtámadására, azt nem lehet a felek szubjektív érzelmére, felfogására bízni, mert egyiknek ez, a másiknak az volna a fontos.- A törvény még a birói mérlegelésre sem bizza ezt, hanem taxative felsorolja, milyen esetekben lényeges ez a feltevés, minek következtében, ha nem a törvényben felsorolt esetek valamelyikéről van szó, tévedés címén a házasság

meg nem támadható.-

A törvény hat esetet sorol fel, melyek miatt a házasság tévedés alapján megtámadható.- A hetedik esetet az 1941:XV. tc. 7. §-a statuálja.-

Ezek sorjában a következők:

1. ha az egyik házaspár egyáltalában nem akart házasságot kötni és nem tudta, hogy kijelentésével házasságot köt.-

Az error in negotio a leglényegesebb tévedés; méltán sorakozik az esetek élére az, mikor valaki egyáltalán nem akar házasságot kötni és kijelentésével mégis azt köt.- Ilyen eset bizonyára ritkán fordulhat elő, de mégis megtörténhet siketnémákkal vagy olyan személyekkel, kik a polgári tisztviselő nyelvén magukat kifejezni nem tudják.-

Nem tartozik a tévedés alá az az eset, mikor az egyik fél nem akart ugyan házasságot kötni, de tudta, hogy kijelentésével házasságot köt /: reservatio mentalis:/.

De nem tartozik ide a színtelt házasság esete sem, melyet jogunk megtámadhatatlannak tekint, hacsak egyéb okból nem érvénytelen. A törvény nem tűrheti, hogy a házasságkötés minden alaki kellékeinek betartása mellett szándékosan csak látszólagos házasságok köttessenek, ezért azoknak, kik azon ünnepélyes alakban, melyet a törvény házasságkötésre kellékül megszabott szabad akarattal és tudatosan kijelentik, hogy házasságot kötnek, kijelentésükhöz kötve kell lenniök.- A rosszhiszemiséget, bármely alakban nyilvánuljon, a törvény védelemben nem részesítheti.-

2. ha az egyik fél mással kötött házasságot, mint akivel akart és nem tudta, hogy a személy más.

Az error in persona nem a személy tekintetében forog fenn, hanem a személy azonosságára vonatkozik; nem lehet ilyen pl. az a tévedés, mikor valamelyik fél azt hitte, hogy a másiknak jó existenciája van, vagy valamilyen jó tulajdonsága.-

3. ha az egyik házastfél a házasságkötéskor állandóan képtelen volt a házassági tartozás teljesítésére és a másik házastfél ezt nem tudta, sem a körülményekből azt nem következtette.-

Impotencia esetén a házasság lényegéhez megkivánt tulajdonság hiányzik és nem tehető fel a házastfélről, hogy ilyen hiány tudatá-

ban a házasságot megkötötte volna. Ha azonban az egyik fél nem tudta, vagy a körülményekből, különösen a másik fél magas korából következtette, hogy a házassági tartozás teljesítésére képtelen, a házasság érvényes, ebben az esetben ugyanis a házasság érvényessége által egyik félén sem esik sérelem, mindegyik fél valódi akaratára szerint marad kötelezve.-

Az impotenciának már a házasságkötéskor fenn kell állania, mert ha később következett be, akkor már nem relevans.- Azonkívül a múlt impotencia még nem elég a házasság érvénytelenítésére, hanem szükséges, hogy az állandó legyen. Ha ilyen, az, hogy gyógyítható-e vagy nem, irrilevans.-

Az imponetciának ahhoz, hogy miatta a házasság megtámadható legyen, nem szükséges mindenkivel szemben fennállónak lennie, elég a

viszonylagos tehetetlenség is, okul szolgálhat tehát a házasság megtámadására az is, mint azt a Curiának 3328/1914 sz. határozata mondja.-

4. ha az egyik házasuló megelőzően halálra vagy legalább öt évi fegyházra, börtönre volt jogerősen ítélve és a másik fél ezt nem tudta; továbbá, ha a másik fél a most említetkénél rövidebb tartamu büntetésre vagy nyereségvágyból elkövetett fogságra volt ítélve és ez utóbbi esetben a fél nem csak hogy nem tudta ezt, de feltehető róla, hogy ha tudta volna, a házasságot nem kötötte volna meg.-

A házasság erkölcsi viszony is lévén, nem várható a házastársi kötelességek hűséges betartása az olyan személy részéről, ki erkölcsileg súlyos kifogás alá esik, az ilyen személlyel szemben a bizalom minden tekintetben

megrendül.-

Az öt évnél több időre elítéltetés abszolút ügyleti érvénytelenséget előidéző ok, ha arról a fél nem tudott, míg ennél rövidebb tartamu elítéltetés csak viszonylagos ok, csak akkor jön tekintetben, ha annak tudatában a fél a házasságot nem kötötte volna meg.-

A büntető ítéletnek természetesen jogerősnek kell lennie.- Az, hogy az elítélt kiállotta-e a büntetést vagy nem, avagy kegyelem által alóla szabadult-e, nem jön tekintetbe.- Ha azonban a házastárs ártatlanul volt elítélve s a perújítás útján ártatlansága kiderült, megtámadásnak helye nincs, mert az első ítélet ártatlant sújtott, akivel szemben a felmentés teljes erkölcsi elítélés.-

5. ha a nő a házasság megkötésekor

mástól házasságon kívül teherbe volt ejtve és ezt a férj a házasság megkötésekor nem tudta.-

Nem forog fenn azon tévedés, ha a nő a férjétől volt teherbe ejtve a házasság megkötésekor, még ha a vele előbb közösült nőnek azonosságáról nem is lett volna a házasság megkötésekor a férfinak tudomása s még ha a nő a kritikus időben többekkel közösült volna is.-

A törvény házasságonkívüli teherbe ejtésről beszél, nem lehet tehát tévedésről szó akkor, ha a nő férjes volt és házasságának megszűnésétől számított 10 hónapon belül kötötték meg az új házasságot, még ha a nő korábbi házasságát érvénytelennek nyilvánították is.-

A törvény házasságkötés kori teherbe ejtésről beszél, nem jöhet tekintetbe tehát, ha

a nő korábban házasságon kívül gyermeket szült, valamint az sem, hogy nem szüz, avagy feslett életmódot folytatott, még ha a férjnek ezekről nem is volt tudomása.- A Curia már több ízben kimondotta, hogy a szüzesség hiánya nem akadály, mert a házasság céljának megfelelő életközösség folytatását nem zárja ki.-

Megemliteni kívánjuk, hogy a nőnek azon beismerése, hogy a házasság megkötésekor mástól teherbe volt ejtve, még nem bizonyíték a házasság érvénytelenítésére.-

6. ha a holttanylelvánitott házastárs az új házasság megkötése után jelentkezik és az új házastársak a házasság megkötésekor nem tudták, hogy a holttanylelvánitott életben van.-

A tévedés itt a korábbi házasság megszűnésére és az egyik fél még mindig fenn-

álló lekötöttségére vonatkozik.- Csak a második házasságot kötők tévedtek, a törvény tehát csak ezeknek ad jogot a házasság megtámadására. Csak ez lehet a törvény intenciója, noha még ma is vitatják, hogy egyedül csak a holttanýilvánított házastársát illeti meg a támadás joga, ami azonban nyilvánvalóan tarhatatlan felfogás, mert hiszen a másik fél is ép úgy tévedett.

Valamint a kényszerítés miatt csak a kényszerített, ép úgy tévedés miatt is csak a tévedő fél támadhatja meg a házasságot,- és pedig szintén záros határidő alatt: attól az időponttól kezdve, egy év alatt, mikor a tévedést felismerte.- A megtámadás tehát itt is a tévedő félre van bízva, mert sokszor előfordul, hogy a tévedés dacára is harmónikus élet keletkezik a házaspár között.- A helyzettel való megbékülés megtörtén-

het akár kifejezetten, akár hallgatagon is, pl. a debitum coniugale tovább folytatásával, vagy a megtámadási kereset meg nem indításával.-

A házasság megtámadásával kapcsolatban vissza kell térnünk arra az esetre, amikor a házasságot azért támadják meg a felek, vagy valamelyik fél, mert a korábbi holtányilvánított házastárs életbeléte felől tévedtek.-

Mindenek előtt arra kívánunk rámutatni, hogy a holtányilvánítás még nem szünteti meg a házasságot, mert a holtányilvánítás csak vélelmet foglal magában, nincs kizárva tehát, hogy a holtányilvánított él, távollevők között pedig házassági viszony lehetséges.- A törvény azonban méltányosságból nem akarja a holtányilvánított házastársától az új házasságra lépés lehetőségét elvonni, ezért úgy segít a dolgon, hogy kimondja, hogy ^{ha} a holtányilvánított házasság

társa új házasságra lép, akkor a korábbi: a holt-
tányilvánitottal kötött házassága megszűnik.-

Megszűnik azonban csak abban az esetben:

1. ha a holttányilvánitott életben-
létéről az új házastársak egyikének sincs tudomá-
sa;

2. ha az új házasság érvényes.-

Ha tehát a felek valamelyike tud-
ta, hogy a holttányilvánitott életben van, és a
holttányilvánitott visszatér, az utóbb kötött há-
zasság semmis, és a korábbi házasság áll fenn.-

Ha a felek egyike sem tudta, hogy a
holttányilvánitott életben van,- akkor a koráb-
bi házasságot kötők mindegyike megtámadhatja a
házasságot.- Ha egyik fél sem támadja meg a há-
zasságot, akkor természetesen a későbbben kötött
házasság továbbra is fennáll, a korábbi házasság

tehát nem éled fel.-

Ellenben kérdés, hogy hogyan áll a helyzet akkor, ha a későbbben kötött házasságot tévedés címén érvénytelenítik.- Jogunkban vitás, hogy ilyenkor feléled-e a korábbi házasság, mert egyrészt igaz, hogy a felek jóhiszeműleg kötötték a házasságot, egyik sem tudta, hogy a holttányilvánított a holttányilváníítás után életben van, másrészt azonban az új házasság, ha azt a bíróság a megtámadás folytán érvényteleníti, mégis csak érvénytelen házasság,- mely egy tekintet alá esik a semmis házassággal.- Minthogy a törvény szerint nemcsak akkor ^{nem} szűnik meg a korábbi házasság, ha a felek valamelyike tudta, hogy a holttányilvánított él, hanem akkor ~~szűnik meg~~, ha az új házasság "e - - - g y é b b o k o k b ó l s e m m i s", arra az

álláspontra kell helyezkednünk, hogy a korábban kötött házasság fennáll és a holtányilvánított-nak nem szükséges az ő házastársával új házasságot kötni. Ellenben, ha a házasságot nem támadják meg, akkor a korábbi házasság megszűnik, ha a felek egyike sem tudott a holtányilvánított életbenlétéről és ez esetben a holtányilvánított-nak már új házasságot kell kötni, ha az ő korábbi házastársával ismét házassági viszonyt akar folytatni, ha az új házastársának elhalálása avagy elválás folytán felszabadult.-

Ha a holtányilvánított jelentkezik, ezen az alapon a házasság megtámadásának csak addig van helye, míg a holtányilvánított él és míg az új házasság fennáll.

7. ha az egyik házastárs már a házasságkötéskor gyógyíthatatlan elmebetegségben

szenvedett és a másik házaspár ezt nem tudta s a körülményekből sem következte^{the}te /: 1941:XV. t.c. 7.§-a. :/.

A házassági jogról szóló 1894:XXXI. t.c. kiegészítéséről és módosításáról, valamint az ezzel kapcsolatban szükséges fajvédelmi rendelkezésekről kiadott fent hivatkozott 1941 évi XV. t.c. 7. §-ában a házassági törvény 54.§-ához, ennek szellemében illeszt be egy újabb megtámadási okot: a házasságkötéskor már fennálló gyógyíthatatlan elmebajt.

Meg kell itt jegyeznünk, hogy már az 1894:XXXI. t.c. több rendelkezéssel akadályozza az elmebeteg, gyengeelméjűek és siketnémák házasságkötését /: 14-15 §. :/. Ezek azonban csak tilalmak, melyek nem vonják maguk után a házasság érvénytelenségét. A 6, illetve a 127 §. azonban már úgy rendelkezik, hogy cselekvőképtelenség

cimén semmis annak a házassága, aki elmebetegség miatt vagy egyéb okból eszének használatától meg van fosztva, amíg ez az állapota tart. Az ilyen házasságot ^{csak} az elmebeteg érdekében, törvényes képviselőjének kérésére a gyámhatóság felhatalmazásával lehet felbontani /87. §./; ellenben nem kérheti az ilyen házasság felbontását a másik házaspár még akkor sem, ha házastársa elmebetegségről nem is tudott. Pedig a házassági ^{-mint láttuk-} törvény 54. §-a más ehhez hasonló személyi körülményekben való tévedés alapján is megengedi a házasság megtámadását, így pl. ha az egyik házaspár már a házasság kötésekor állandóan képtelen volt a házassági tartozás teljesítésére, vagy ha a nő a házasság megkötésekor a férj tudta nélkül mástól házasságon kívül teherbe volt ejtve. Ezekhez az esetekhez méltán csatlakozhatnak az elmebeteggel tévedésből kötött házasság esete, mert az ilyen

házasságot a házasságkötési akarat komolysága és a lelki közösség valódisága szempontjából individuális valláserkölcsei alapon sem lehet olyan fokon álló kötésnek tekinteni, amelynek fenntartását a tévedő fél szerencsétlenné tétele árán is feltétlenül védeni lehetne; következményeiben pedig az ilyen házasság még sokkal veszedelemesebb az előbb említett eseteknél, mert ezáltal nem csak a házastárs szenved, hanem a születendő beteg gyermekek és azok által a társadalom is. A következmények súlyosságát mérlegelve különösen kirívó az ellentét a házassági törvény 54. §-ában említett azal a további esettel szemben, mely szerint tévedés alapján megtámadható a házasság, ha az egyik házaspár pl. nyereségvágyból elkövetett vétség miatt néhány napi fogházbüntetésre volt ítélve, a másik fél ezt nem tudta a feltehető, hogy ezt tudva, a házasságot nem kötötte volna meg. Nem vitás,

hogy a most említett esetről sokkal súlyosabb az elmebeteggel tévedésből kötött házasság esete.

Ezek az elgondolások vezették a törvényhozót akkor, amikor a törvény 7. §-ában a házassági törvény okszerű továbbfejlesztése gyanánt megengedi a házasság megtámadását oly esetben, ha az egyik házaspár már a házasságkötéskor gyógyíthatatlan elmebetegségben szenvedett, a másik házaspár pedig ekkor tévedésben volt. E §, szövegéből kitűnik, hogy csak súlyos, gyógyíthatatlan elmebetegség miatti tévedés esetében lehet helye a házasság megtámadásának, vagyis olyankor, ha a házaspár a házasságkötés idejében nemcsak örökletesen terhelt s ideg- vagy elmebajra hajlamos állapotban, hanem már valóban felismerhető elmebajban szenvedett és a házasságkötéskor tanúsított értelmes viselkedése nem volt gyógyult állapot. A gyógyíthatatlanság megállapításában a törvény nem kíván az orvos-

tudománytól kétséget kizárólag bekövetkezendő fejleményekre vonatkozó jóslást; a gyógyíthatatlanságra való utalás csak azt kívánja kifejezni, hogy tévedés címén csupán az elmebetegség súlyosabb esetében lehet helye bontásnak, olyankor, amikor a beteg felmenőleg betegsége, valamint a megvizsgált házastárs betegségeinek tünetei és hosszabb tartama alapján szakszerű orvosi vizsgálat mondja ki azt a véleményt, hogy az elmebetegség a házasságkötés idejében is fennállott, most is fennáll és a legnagyobb valószínűség szerint ezután sem lesz meggyógyítható.-

III. Fejezet.

A megtévesztés, mint szabad beleegyezést kizáró ok.

A megtévesztés is tévedést foglal magában, csak hogy míg a tévedés a tévedőnek a saját lelkiállapotából kifolyó mozzanat, addig a megtévesztést mindig más személyek idézik elő.

A törvény 55. §-a szerint: "Megtámadható a házasság megtévesztés miatt, ha a megtévesztés a másik házastársnak lényeges ^{személyi} tulajdonságaira vonatkozik és a megtévesztést a másik házastárs tudva maga idézte elő vagy tudta a megtévesztést, mely egy harmadiktól ered."

A második bekezdés szerint: "Nem támadható meg a házasság, ha alaposan feltehető, hogy a megtévesztett házaspár a házasságot megtévesztés nélkül is megkötötte volna".-

A törvény e rendelkezéseiből mindenekelőtt azt látjuk, hogy nem minden megtévesztés, hanem csak olyan jön tekintetbe, mely a másik házastárs lényeges személyi tulajdonságaira vonatkozik.-

Hogy mi tekintendő lényeges személyi tulajdonságnak, a törvény nem mondja meg, ennek folytán adott esetben azt a bíróságnak kell eldöntenie.- Mindenesetre csak személyi tulajdonságra vonatkozó megtévesztés jön tekintetbe, a vagyoni viszonyok tekintetében való, bár tudatos félrevezetés, nem ok a megtámadásra.-

Nézzünk pár példát, hogy birói gyakor-

latunk szerint mi tekintetben lényeges a megtévesztés.- Megtámadási oknak tekinti bírói gyakorlatunk: az eskőr, gyógyithatatlan tüdőbaj, a rovott mult elhallagtását, a nemi betegséggel való megfertőzést; gyógyithatatlan epilepszia, undort gerjesztő és a nemi érintkezést megbénító testi fogyatkozások vagy elváltozások elhallgatását; ha a házasságkötés előtt a nőnek iparszerű kéjelgésre igazolványa volt és ezt elhallgatta.- Ha a férjet abban a tekintetben, hogy a nő szüz, tudatosan félrevezették,- bár idevonatkozólag ellentétes döntéssel is találkozunk.-

Nem ok a megtámadásra: a görvélykór, a házasság felcsalásában öröklékeny elmebetegség, könnyen felismerhető szellemi korlátoltság vagy gyengeelméjűség, az elváltság személyi állapotának az eltitkolása, a nemes származás-

nak vagy nagyobb jövedelemnek színlelése stb.-

Azonban az, hogy a megtévesztés a másik fél lényeges tulajdonságaira vonatkozik, még nem elég, szükséges, hogy a megtévesztést maga a másik házastárs idézte elő, a megtévesztésről neki tudomása legyen.- Nem szükséges, hogy a harmadik személlyel e tekintetbe összejátsszon, elég, ha a megtévesztésről tudomása volt és a másik felet nem világosította fel.-

További feltétel, hogy a megtévesztés megtámadási okul szolgálhasson az, miszerint feltételezhető legyen, hogy megtévesztés nélkül a másik fél a házasságot nem kötötte volna meg.- Ha ugyanis a megtévesztés dacára is megkötötte volna a házasságot, akkor a fél az ő szabad akarata szerint van kötve, nincs ok tehát a házasság érvénytelenítésére.-

Megtévesztés miatt is a házasság megtámadását a törvény kizárólag a megtévesztett félre bizza szintén egy évi záros határidő alatt.- Az egy év attól az időtől számítódik, mikor a megtévesztést felismerte.- A törvény ezen álláspontját csak helyeselhetjük, mert megtévesztés esetén is előfordulhat, hogy annak dacára is harmónikus élet keletkezhetik a házaspár között.- A megtévesztett a megtévesztést megbocsájthatja kifejezetten, avagy hallgatagon is, hallgatag megbocsátást foglal magában az is, ha a záros határidő alatt a megtámadási keresetet nem indítja meg.

Az 1941 XV. t.c. a házassági törvénynek a megtévesztésre vonatkozó rendelkezéseit is tovább fejleszti.

A törvény 6.§-a értelmében fertőző

gümőkórban vagy fertőző nemibajban szenvedő beteggel kötött házasság, mely megtévesztéssel jött létre, a másik fél által megtámadható.-

Idevonatkozólag meg kell jegyeznünk, hogy a házasságot az 1941 XV. t.c. értel-
 általában
 mében csak az esetben lehet kötni, illetve a házasság megkötésénél - különbeni súlyos büntetés terhe mellett - a polgári tisztviselő csak akkor működhetik közre, ha a házasulók a törvényben előirtaknak megfelelően igazolják azt, hogy az említett betegségekből nem szenvednek.-

Előfodul azonban, bár a felek valamilyike az említett betegségekből szenved, ennek ellenére is létre jön a házasság anélkül, hogy a házastárs a másikkal erről a betegségről tudomással bírna. Ilyenkor nem elégedhetünk meg azzal a szankcióval, hogy a vétkes házastársat megbüntet-

jük, meg kell adni a lehetőséget arra, hogy az ilyen házasságot, mely nemcsak a saját egészsé-
gét, életét veszélyezteti, hanem az utódokban je-
lentkező hatásánál fogva a népesedésnek nemcsak
a mennyiségi, hanem a minőségi leromlást fogja
előidézni, mely a faj degenerálására vezet, *-a má-
sik fél megtámadkása.*

Amikor bevezetőleg azt mondtuk, hogy az 1941 XV. t.c. 6. §-a tovább fejlesztette a házassági törvénynek a megtévesztésre vonatkozó rendelkezését, ezzel azt akarjuk jelezni, hogy az említett betegségek miatt a házasságnak megtévesztés miatt való megtámadása ezen törvény előtt is lehetséges volt. Láttuk fentebb, hogy a birói gyakorlatunk lényeges személyes tulajdonságnak tekintette a súlyosabb természetű és a házassági együttélés, valamint a születendő gyermekek szempontjából jelentős testi fogyatkozásokat. Idevonatkozó-

lag még meg kell jegyeznünk, gyakorlati szabály volt az is, hogy a házasság feleket a külsőleg nem észlelhető betegségekre nézve közlési kötelezettség terheli s ennek elmulasztása a házasság érvénytelenítését eredményező megtámadási ok. A bírói gyakorlat szerint az 55. §. alkalmazásához nem volt szükséges az, hogy a fél ismerje, hogy milyen betegségben szenved, hanem elegendő volt ha olyan általa észlelt tüneteket hallgatott el, amelyekből tudnia kellett, hogy azoknak a házasság megkötése szempontjából súlyosan visszaható következményei lehetnek. A kölcsönös bizalom és igazmondás - a Curia megállapítása szerint - a kötelmi jog körében tartozó jogügyleteknél is kötelező, annál inkább kötelező ez házasságkötés esetén és főleg a felek egészségi állapotát illetőleg, amely kérdés hatásaiban egész életükre kiterjedően köte-

vetlenül érinti nemcsak a házasulandókat, hanem a jövő nemzedéket is /Curia III. 4324/1938./.

Fentiekből kitűnőleg az 1941 XV. t.c. 6. §-a a házassági törvény meglevő szabályát és a Curia jogalkalmazását vette alapul. Csupán a meglevő jogszabályt erősíti meg azzal, hogy az említett kóros állapotot a házassági törvény 55. §-ának alkalmazása szempontjából lényeges személyi tulajdonságnak nyilvánítja. Egyébként is a szükséghez képest tovább fejleszti az 55. §. azzal, hogy megtámadási oknak tekinti a házastárs megtévesztését akkor is, ha ezt a tisztí orvos vagy a vizsgálatot teljesítő más orvos előtt tett hamis állítással vagy elhallgatással a kedvező tisztí orvosi bizonyítvány kieszközlése útján érte el. A megtámadásra nem elég ok azonban az orvos vagy az anyakönyvezető megtévesztése, ha ehhez nem járul a másik házasuló fél megtévesztése is. Sőt a 6.§.

értelmében alkalmazni kell a házassági törvény 55.§-ának azon rendelkezését is, amely szerint nem támadható meg a házasság, ha alaposan feltehető, hogy a megtévesztett házastárs a házasságot a megtévesztés nélkül is megkötötte volna. A házassági törvénynek a megtámadásra vonatkozó rendelkezéseit idevontkozólag egyébként is alkalmazni kell.-

- - - - -

F o r r á s m u n k á k.

Nagy D.: A házassági jog és a Kuria gyakorlata.
Bp. 1940.

Zachár Gy.: A magyar magánjog alaptanai. Bp.
1938.

Zlinszky I.: A magyar magánjog. Bp. 1883.

Meszlényi A.: Magyar magánjog. Grill-féle ki-
adás, Bp. 1931.

Almási A.: Házassági jog. /: Szladits-féle Ma-
gyar Magánjog. II. kötet, Bp. 1940.:/

Fodor Á.: A házassági jog története. A házassági
jogról szóló törvény megalkotása,
rendszere és tartalma /: Fodor Á. szer-
kesztésében megjelent Magyar Magánjog
IV. kötete, Bp.:/.

Szladits K.: A magyar magánjog vázлата. Bp. 1935.
II. rész.

Az 1894:XXXI. t.c.

Az 1941:XV. t.c.

- - - - -